

MARIA ZIELFELT
Gränna.

Född 25 dec. 1860 i Vimmerby.
Inneh. av M. Zielfelts Bok- &
Pappershandel, Gränna.

Bild 1. Hallska gården inrymmandes Zielfelts bokhandel. Foto: Gustaf Heurlin ca 1915.

Om Maria Zielfelt och hennes bokhandel

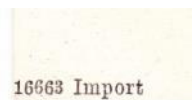
De flesta vykorterna med foton av Gustaf Heurlin från Gränna-trakten är utgivna av Maria Zielfelts Bokhandel. Bokhandeln beställde och bekostade alltså utgåvan och fick en begränsad ensamrätt för verket enligt tidens lagstiftning.

Vi vet inte exakt när bilderna från trakten är tagna/utgivna på vykort men det finns flera Zielfelt-utgivna kort stämplade 1916 och något med notering 1915. Till Svenska Dagbladets midsommarfotografitävling 1915 där Heurlin vinner andra pris har han skickat in bilder tagna i Tranås publicerade i SvD 1915-07-07.

Maria Matilda Zielfeldt föddes 1860 i Vimmerby och står i 1890 års folkräkning upptagen som hemmavarande barn i familjen hos "gårdsegare" Maria Lovia Zielfeldt (änka)". Maria tituleras bodbiträde. Elva år senare, 1901, tar hon över Grännas äldsta affärsrörelse, stadens bokhandel, som byter namn till Zielfelts bokhandel (utan "d" i efternamnet). Detta blir hennes livsverk som hon driver fram till sin död 1939.

Vykortens adressidor

Vykorten med G. Heurlin angiven som fotograf har flera olika adressidor som tyder på att de har beställts vid flera tillfällen—också samma bild.

En del kort har numrering och adressida som tyder på att de är beställa från Axel Eliassons Konstförlag. Numreringen, till exempel 16663, stämmer med Axel Eliassons produktion av topografiska vykort som nådde 16 600 vid slutet av år 1915.

Andra har Svenska Litografiska AB-s logga utan numrering av kortet, använt ca 1915-20. Samma adressida förekommer också utan loggan. Ytterligare adressidor förekommer.

Gränna-bon Gunnar Edén har ärvt ett antal beställningsunderlag som Maria Zielfeldt skickade till tryckerierna runt 1910. Typiskt var upplagorna små, ofta 500 eller 1000 ex. Detta var en lämplig upplaga för ljustryck som inte klarade stora upplagor från samma tryckoriginal och begränsade kostnaden för beställaren.

Fotografen Heurlin

När man får se många verk av samma upphovsman tillsammans, förstärker de varandra och upphovsmannens styrkor framträder. Förutom att de förstås ger en tydlig bild av hur Gränna såg ut åren runt 1915 vittnar vykorten om Heurlins bildkänsla och hans vilja väva in ett autentiskt folkliv i motiven. Att uppställningarna återkommer gör det troligt att någon regi förekommit, men att det är invånarna i sina vardagskläder går inte att tvivla på—något som också hyllades när hans bilder publicerades i samtida tidningar.

Människorna ger bilderna en skala och tillsammans med kläder och föremålen tydliga tidsmarkörer som vi idag skattar högt! Då var trenden istället att undvika att få med människor, det var vanligt att de helt enkelt retuscherades bort från vykorten—något som stärker värdet på Heurlins bilder!

Gustaf Heurlin kommer till stan ca 1915

I mitten på 1910-talet var vattnet fortfarande den naturliga vägen till Gränna. Flera ångbåtar, bland dem den senare ökända Per Brahe, gick från Jönköping, stannade vid bryggor och hamnar på Visingsö, i Röttle, Gränna, Hästholmen, Vadstena, Motala och vidare på Göta Kanal.

Bild 2. Grenna. Wättern — Solnedgången över sjön fascinerar besökare då som nu

Klapphuset placerat ute i vattnet och hamnbassängen med den gamla fyren, ersatt 1937. Men det är nog klapphuset som intresserade Heurlin. I vykortsserien "Svenskt folklif" som Heurlin bidrog till finns bilder med bondkvinnor som bykar och tvättar utomhus. Ett täckt klapphus för tvätt med möjligheter till varmt vatten var high tech i början av 1900-talet. Klapphuset drevs av en stiftelse och fanns kvar in på 1940-talet då bassängen fylldes ut till parkeringsplats. Numera är klapphuset vid Kalmar slott det sista i bruk i landet.

Bild 3. Hamnen, Grenna. — Klapphuset i hamnen och den gamla fyren.

Hamnallén och Turisthotellet

Gustaf Heurlin anlände sannolikt till Gränna via hamnen. Innan biltrafiken kom igång var postdiligensen enda reguljära möjligheten att komma fram vägledes.

Sjöledes anlades hamnen 1855 under ledning av löjtnant C. G. Hall, som samtidigt byggde Hamnvägen. Ångbåten Örn trafikerade staden sen 1863, på 1890-talet var konkurrensen stor. 1887 anlades boulevarden vid Hamnvägen, som 30 år senare vuxit upp.

Strategiskt vid slutet av hamnallén låg Grännas första turisthotell. Huset är sig likt, men sen länge privatbostad. På vykortet är skrivet:

”Ännu har det bara varit motigheter. Infernaliskt väder, Hedenstiernas har träffat bekanta på ett annat hotell och övergivit mig, dålig mat och dåligt rum, men det red sig väl. Sjögång på Vättern i morse. Bigarråerna är dyra och polkagrisarna är inställda.”

Bild 4. Vägen till Hamnen, Grenna. – det är långt från hamnen till Gränna.

Bild 5. Grenna Sjögatan—Grännas första turisthotell. Daterat 3/8 1916.

Baron von Dübens Ribbagården

Ribbagården, byggd 1805, köptes 1893 av baron A.C von Düben, välkänd sjukgymnast i London.

Fastigheten i Gränna användes som sjukhem och som sommarviste för ägarens förnäma engelska kunder men blev med tiden allt viktigare som huvudverksamhet.

1923 öppnades Grand Hotel Ribbagården, 1927 avvecklades Londonverksamheten.

Till gården hörde en stor trädgård med lagårdar, odling, statyer och trädgårdsservering. Gästerna kunde utfordras med kött, grönsaker och bär från den egna gården och fisk från Vättern.

Hotellet lanserades som ett engelskt hem som öppnats för allmänheten.

Von Düben drev hotellet till 1938.

Bild 6. Gränna. Ribbagården. - Gården från norr som mötte ankommande från hamnen

Bild 7. Gränna. Ribbagården. - från söder med stor veranda och balkong.

Brahegatan från norr: päron och Hjärtströmska gården

Gränna rödpäron gav Gränna namnet päronstaden. Moderträdet på nuvarande Brahegatan 89 var ett jätteträd som klövs av blixten under mitten av 1800-talet. Enligt traditionen införde Per Brahe trädet men det kan också ha kommit från Alvastra klostrets munkar – oklar proveniens. Trädet blåste slutligen sönder i en storm 15 november 1954.

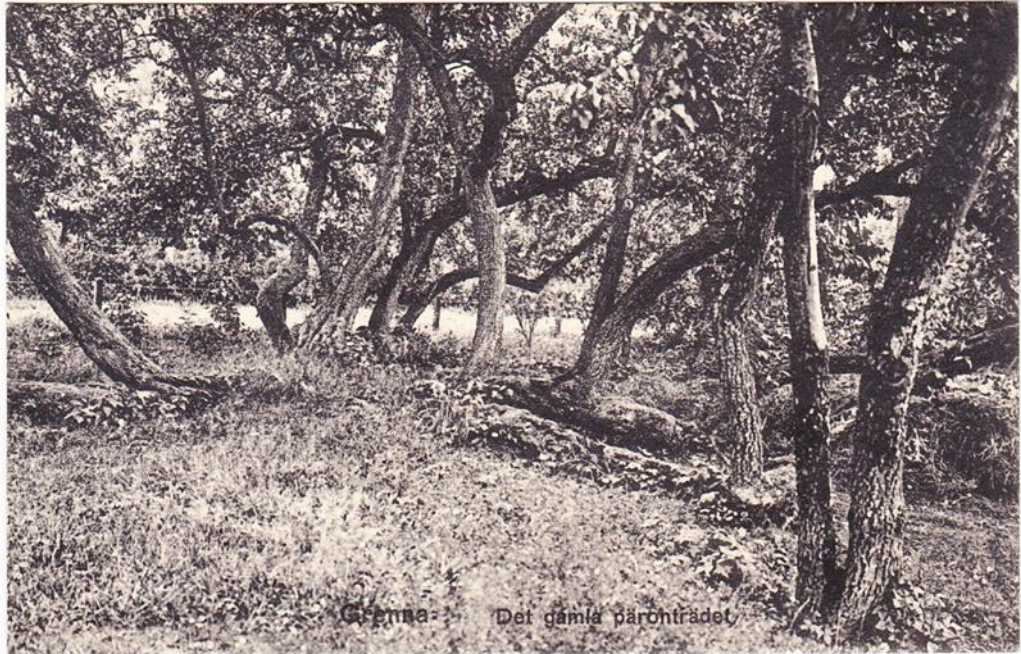

Bild 8. Gränna. Det gamla päronträdet. En bra kandidat till Sveriges tråkigaste vykort!

Hjärtströmska gården är en annan patricierbyggnad i Gränna, förr med lagårdar bakom.

Byggd 1794-95, övertogs gården av Borgmästare Hjärtström 1804 och fick sitt nuvarande utseende 1847. Familjen levde kvar till 1946 då Thorgny Boije Hjärtström avled och testamenterade huset till Gränna stad. Den väldiga kastanjen överlevde honom med två år. Den fälldes i samband med breddning av Brahegatan 1948.

Bild 9. Brahegatan, Gränna. – Brahegatan 75, Hjärtströmska gården med jättekastanjen.

Granlundska gården

”Granlunds-
Augusts pampiga
hus från sekelskiftet
revs för några må-
nader sen” medde-
lar ”Ett solvarv i
Gränna” 1979 om
huset med den
vackra frontespisen
och burspråket.

Pyramidpopplarna
på båda sidorna om
gatan blev redan på
1800-talet ikoniska för Gränna. Några finns fortfarande kvar men
träden till höger i bild föll redan 1919, några år efter bilden.

Samma hus men annan gosse (?) sett från norr nedan. Jättekastan-
jen längst bort till
vänster och
Hjertströmska
gården till höger.

Bild 10. Gränna Brahegatan - Granlundska gården, pyramidpopplar och gosse med hund.

Bild 11. Brahegatan. Gränna. – Granlundska och Hjertströmska gårdarna från norr

Ahlgrenska gården och hotell Brahe

Här bodde Överste Ahlgren till sin död 1890, hustrun Amalia ytterligare 20 år till 1910. Sen blev gården ålderdomshem för officerare. 1954 ansågs huset ha tjänat ut, revs och ersattes med nuvarande hus där Gränna-profilen Olle Mathias så småningom fick sälja sina polkagrisar till Björn Borg.

Bild 12. Brahegatan. Grenna. – Ahlgrenska gården med fantastisk balkong och burspråk.

Rythéngården bakom, med sitt karakteristiska burspråk med torn, byggdes 1910 av förre Överkonduktören Alexis Rythén. Här vistades också Ann-Lisa Rythén som kom att ta över Calla Sundbecks fotoateljé.

Hotell Brahe i kvarteret Vålviljan byggdes 1805. Från 1806 hölls här rådstuga och gästgiveri, vilket så småningom ombildades till Hotell Brahe, stadens äldsta hotell. Öppet från 1806 till 1974 blir det svårslaget för dagen hotell!

Bild 13. Brahegatan, Grenna. – Flanörer framför Hotell Brahe

Första icke-celesta stenhuset och parken

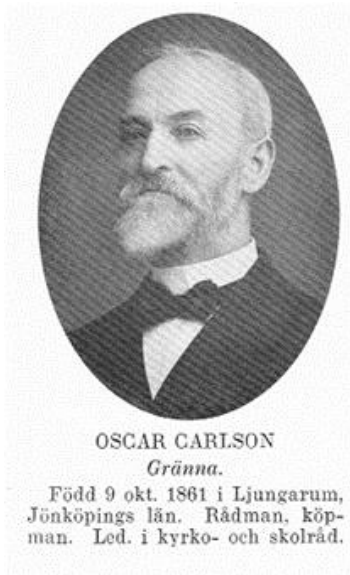

Bild 14. Brahegatan, Gränna.— Från Södertull och stadens första icke-celesta stenhus.

1902 utbröt en brand i kvarteret Greven mittemot södra tullstugan. Branden orsakade stor förödelse, men husägaren och handlaren Oscar Carlson, gick snabbt igång och fick Grännas första icke-celesta stenhus uppfört 1903-04.

Idag har hotellet Amelias hus expanderat från södra tullstugan till att inkludera också detta hus.

Parken ligger med södra tullhusets knut t.v. strax utanför tullarna och heter nu Södra parken på tröskeln till Söderby. Tullstugan, byggd 1769, ombyggd 1910 av

målarvärd Georg Berggren, en av grundarna av Sveriges första Godtemplarorden. Deras monument numera står i parken till höger nära Amalias bronsstaty. Uppför backen har vi Bergsgatan till vänster och många trappsteg upp till Gränna-berget.

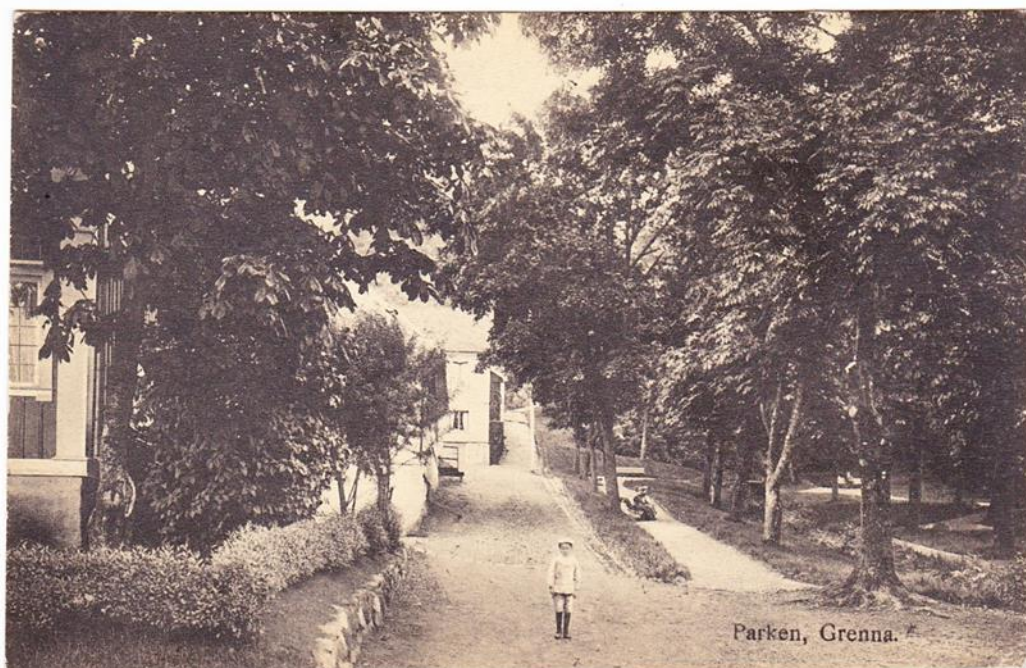

Bild 15. Parken. Gränna - Södra tullstugan till vänster, Södra parken till höger. 9

Bergsgatan: kvarteret Vulcanus

Det lilla huset närmast är ett av de många hantverkarhusen utmed Bergsgatan där bland andra mångsysslaren Anton Nilsson bodde en tid – känd för sin skidvalla Grenna-vallan och att ha utformat och drivit kaffestugan på Grännaberget.

Bild 16. Grenna Bergsgatan. - Vulcanus 6, 5, 4, 3 och 2

Det ljusa huset med tor-net har en ovanlig fasadbeklädnad – kvadermönstrad målad plåt, byggt 1910 där det ligger omgivet av två 1700-talshus. Det borte 1700-talshuset blev senast ombyggt av arkitekten Ivar Tengbom vars svägerska grevinnan Douglas ägde huset 1956.

I kvarteret Vulcanus är det stora huset längst bort rätt nyligen ombyggt till bostadshus och vitmenat när Heurlin passerade i mitten av 1910-talet.

Före 1910 drev garvare Lengqvist garveri i fastigheten. Det var under 1800-talet en av Grännas största näringar vars påträngande doft försvann i början av 1900-talet.

Som vanligt hittar Heurlin barn på sina bilder.

Bild 17. Bergsgatan, Grenna.—Vulcanus 15b, 9 och 10

Bergsgatan: Borgmästargården och små hantverkarhus

Torget och borgmästargården döljs effektivt i Grännas lummiga växtlighet. Den senaste borgmästaren i gården var Victor Egnell, som gick bort 1909. Hans änka Anna ägde den fortfarande vid Heurlins besök och hennes svärson, konstnären

Bild 18. Bergsgatan. Grenna. - Borgmästargården och torget.

Richard Malmborg, hade ritat och skött en ombyggnad 1912 då vindskuporna tillkom, och skulle komma att göra ytterligare en 1918 med burspråk och ny putsad fasad.

1915-16 var huset uthyrt till en rikskändis, författaren Axel Lundegård och hans hustru Jeanie. Idag mest känd för sitt samarbete med Victoria Benediktsson, då en förstasidesfigur i 1915 års svenska kulturvärld.

Gatan närmast till höger går upp till IOGT logen utanför bilden.

Bergsgatan och husen närmast, Bergsgatan 54 och 56 har kraftigt ändrat karaktär efter ombyggnader senare under 1910-talet respektive 1924.

Bild 19. Bergsgatan, Grenna.—olikt, men ändå likt

Gränna från ovan: Vagnfabriken, Hagen och kyrkogården

Vyn är intressant pga byggnaderna hitom kyrkan, Granlunds Vagnfabrik.

Andra halvan av 1800-talet var det Grännas största arbetsgivare med 60-talet anställda. Fabriken levererade vagnar till hovet och kälkar till Andrée

-expeditionen. Vid Heurlins besök låg verksamheten nere sen 1910.

Något år efter den här bilden köpte Thérèse Rydén, änka efter landshövdingen på Gotland, marken och uppförde 1917-19 en pampig villa.

Kyrkan, invigd 1895 och von Otters villa vid Brahegatan är sig lika.

Nedanförligger Hagen, betesmark för prästgårdsbondens kor och bollplan för ungar.

Kapellet och gamla delen av kyrkogården, med Maria Ziefelts grav, ligger till vänster i bild.

Den norra delen anlades 1951 och nya kapellet 1952.

Bild 20. Parti av Grenna. - vy från Grännaberget över Granlunds vagnfabrik och kyrkan.

Bild. 21 Parti av Grenna. - Prestgårdshagen och gamla kyrkogården från Oscarshöjd.

Från ovan: Borgmästargården och Bollings verkstad

På den här våghalsigt tagna bilden från bergsbranten ser vi närmast nere till höger Borgmästargården med takkuporna från Pelle Malmborgs inredning av vinden 1912. Halvvägs till kyrkan ser vi Vulcanus 10, byggt på 1830-talet och

fram till 1910 ett garveri. Garverierna var en av Grännas största arbetsgivare under slutet på 1800-talet men försvann alla i början av 1900-talet.

Ibland myllret av hus framträder Ribbagården närmast sjön med tre frontespiser och stor trädgård framför och bakom huset. Dagens skola, idrottshall och alla villor lyser med sin frånvaro.

Hamnvägens allé kommer in t.h. och leder förbi en stor vit byggnad med tre våningar under sadeltaket. Huset byggdes i början av 1900-talet som fabrik till en mycket ung Grännakung – Axel Edvard Bolling och hans tillverkning av ljuskronor.

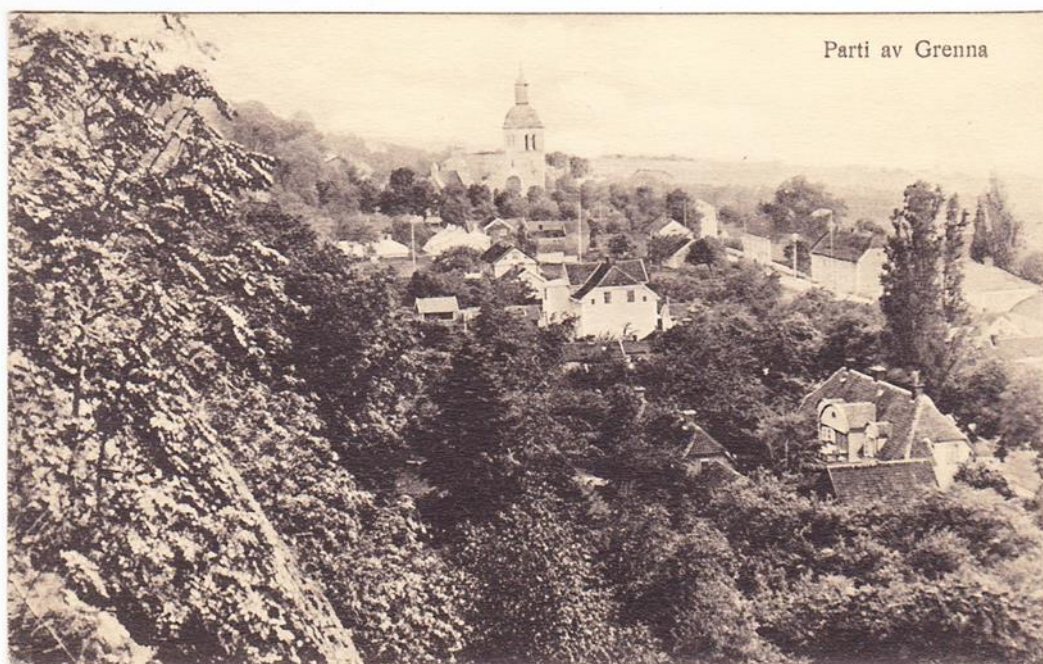

Bild 22. Parti av Grenna. – Borgmästargården, Vulcanus 10 och kyrkan.

Bild 23: Parti av Grenna. – Norr om torget – Ribbagården och Bollings fabrik

Brahehus—från överdåd till torp och ruinromantik

Brahehus mäktiga ruin där Brahegatan syns i hela sin längd. Se det öppna betade landskapet! Vid sekelskiftet 1900 var det folk och betande djur, stigar och åter stigar, samt några vägar mellan många torp och backstugor

med namn som Långemosse, Moen och Lappatorpet. Här är torpet Brahus där Ernst Carlson flyttar in 1893 med hustru Julia. Barnen Farman och Nanny stannar till 1950-talet, Julia gick bort 1917, Ernst 1941.

Brahehus var klart ca 1650. Övervåningen dominerades av stora salen i sydöstra hörnet med fönster mot Vättern och Gränna ovan 90 meters brant.

När Per Brahe d.y. gick bort 1680 kom reduktion och förfall, huset stod tomt när vålded ödelade 1708. Byggnadsställningar från den första av många restaureringar 1909-11 sticker ännu upp!

Bild 24. Brahehus, Gränna – ruin i odlade och betade marker

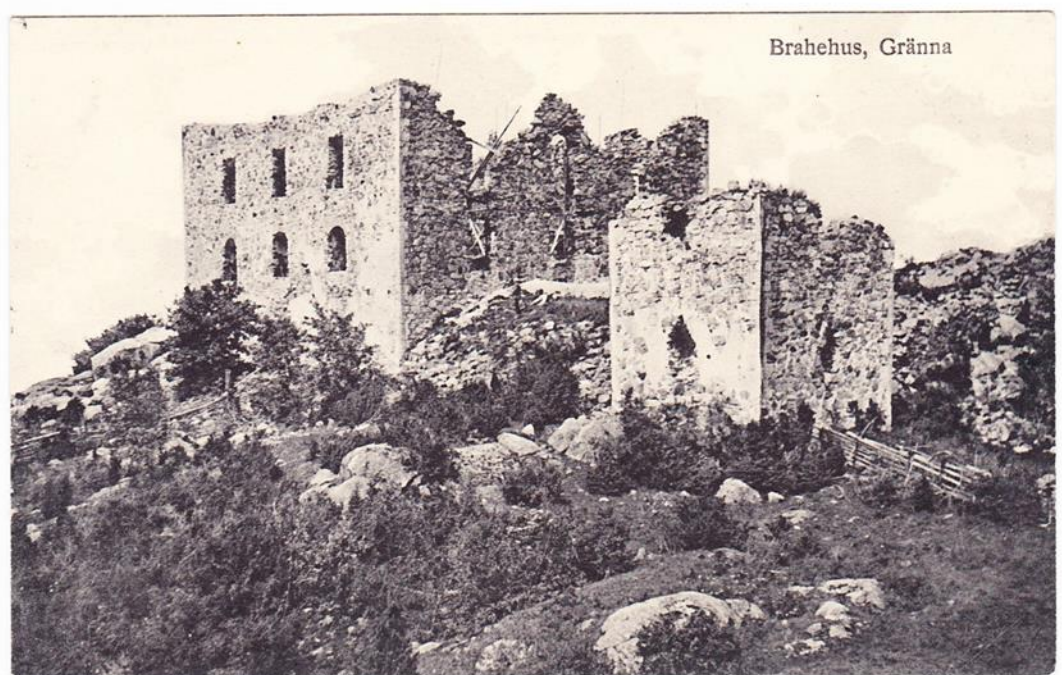

Bild 25. Brahehus, Gränna – nyrestaurerad ruinromantik.

Den 800-åriga industribyn Röttle

Kvarnarna i Röttle by utmed ån söder om Gränna är be- lagda sen 1200- talet.

Per Brahe d.y. an- lade gevärsmanu- faktur för sin armé och pappersbruk för Visingsborgs tryckeri.

Pålslyckan låg vid vid Röttle Pappersbruk i byn. Gården uppfördes kring 1650 (samtida med Brahehus!) och flyttades några år efter Heurlins kamera till Grän- naberget och försågs med torvtak och namnet Röttlegården.

Gården var pappersmästareboställe vid det av Per Brahe d.y anlagda pappersbruket, verksamt 1646-1879. 13 pappersmästare bebodde går- den från Petter, de första 10 åren till John Davison d.y. 1863 till 1879 när bruket lades ner. Sen flyttade smeden Nils P Blom in, änkan och sonen bodde kvar på 1910-talet.

T.h. ser vi sval- gången på visthus- boden.

”Röttle” på vykor- tet: text på vykorten skrevs in med bly- erts på fotobaksidan som underlag.— ibland blev det fel.

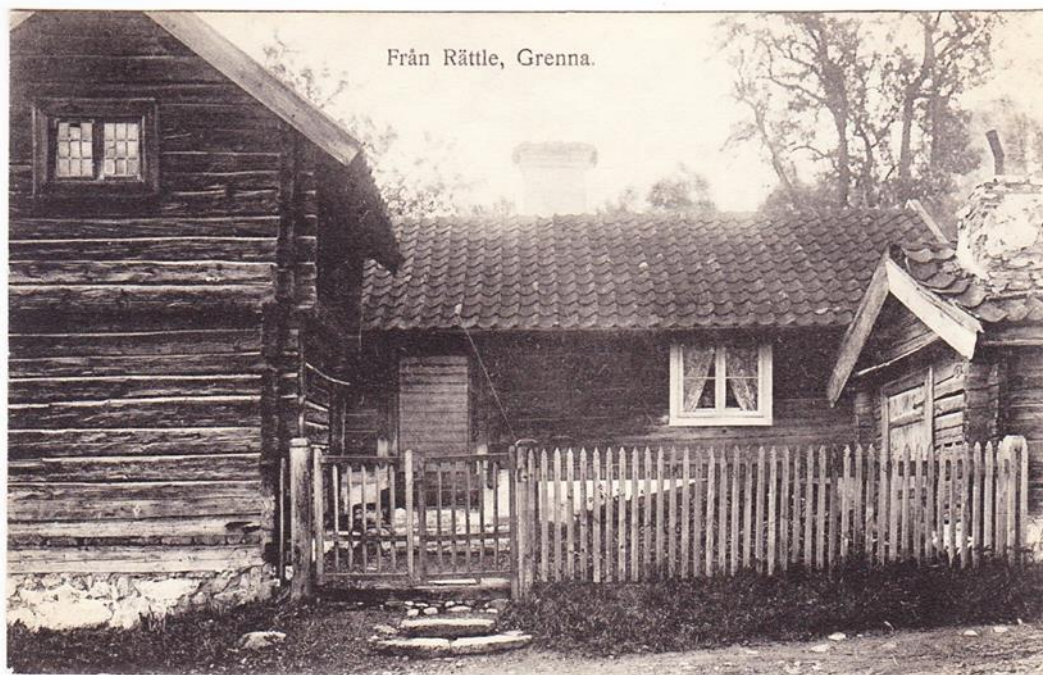

Bild 26. Från Röttle, Grenna.—Pappersmästarebostället i Röttle.

Bild 27. Från Röttle, Grenna – svalgången en uråldrig kvarleva.

Med remmalag på Visingsö

På vikingatiden fanns gravfält vid Kumlabý där också de första kristna gravarna lades på 1000-talet, troligen byggdes också en träkyrka. Stenkyrkan i Visingsöskiffer och sandstensinfattningar runt fönstren byggdes på 1100-talet. Tornet byggdes under första halvan av 1200-talet. Kumlabý socken var böndernas, medan södra, Ströja, var kungarnas. När Per Brahe d.y. färdigställde Brahekyrkan med tornet av Ströja kyrka, slogs socknarna samman. Byggnaden sparades tack vare grevens trivialskola i den gamla kyrkan som med säkrad finansiering kunde fortsätta från 1636 till 1811. Det kuriösa avhuggna kyrktornet, kulmen för många Visingsöbesök, beordrades av greven för djäknarnas astronomiska observationer.

Bild 28. Kumlabý kyrka, Visingsö. – 1100-talet, skola 1650.

Remmalagen har just passerat ryssladorna som fortfarande står kvar som ett par av öns signaturbyggnader uppförda på 1730-talet. Det vackra huset till vänster i bild är liksom det bakom borta sedan länge.

Bild 29. Visingsö. – remmalag på väg mot Brahekyrkan

Brahekyrkan—en barockjuvel i renässansstil

Kungarnas kyrka Ströja uppfördes på 1100-talet. Brahekyrkan byggdes på Ströja kyrkas grund. Per Brahe d.y ärvde bygget och invigde 1636.

Kyrkan är en hallkyrka i renässansstil byggd av lerskiffer, sand- och kalksten, taket täckt av koppar.

Med en anhopning av konstverk ville greven skapa en andlig skattkammare efter utländskt mönster.

STFs årsbok 1906: "Längst nere i kyrkan under orgelläktaren står en hel församling gamla träbeläten. De stå där skamfilade i synen, med blekande färger, och se förvånade ut, ... Fordom hade de en förnämare plats.

... Men stiftets biskop, Esaias Tegnér... förvisade de gamla väderbitna helgonen till den undangömda vrå, där de nu stå och meditera öfver tidens ondska."

Apostlarna har kommit till heders igen. Huggna i ek och daterade till 1200-talet kan de ha sett Magnus Ladulås när borgen på Näs var den svenska kungamakens främsta fäste.

Bild 30. Brahekyrkan, Visingsö.

Bild 31. Apostlarne i Brahekyrkan, Visingsö.

Kvarnarna på Visingsö

Väderkvarnen måste varit i Heurlins smak, en industri på utdöende att dokumentera.

Redan på bilden av Visingsborg i Suecia Antiqua syns en väderkvarn vid slottet – vattenkraft var ju inte aktuellt på ön.

Den holländska kvarnen till höger stod strax norr om Kumlaby kyrka och revs 1939, ca 20 år efter Heurlins besök.

Bild 32. Väderkvarn på Visingsö. – holländska kvarnen

Bild 33. Väderkvarn på Visingsö – Näs

Näs väderkvarn på vykortet till vänster låg nära Magnus Ladulås kungaborg vid öns sydspets.

Enligt församlingsboken var Fritz Erik Andersson den sist inflyttade mjölnaren 1877.

Senare Heurlin-kort från Gränna-trakten

IVAR EKVALL
Gränna.

Född 24 juli 1889 i Askers socken, Örebro län. Trädskoleägare. Inneh. av Gränna Nya Plantskola. Ordf. i stadsfullmäktige, led. av drätselkammaren, v. ordf. i Gränna stads sparbank, led. i skolstyrelsen och taxeringsnämnden, ordf. i Gränna stads hushållskrets, v. ordf. i gårdägareföreningen.

Bild 35. GRENNA. Vretaholm.

I en mäktig ekpark norr om Gränna dyker Vretaholms säteri upp som ett sagoslott ovanför vägen. Godset byggdes 1790 och fick nuvarande utseende 1840. 1916 blev Ivar Ekvall innehavare av Grenna Nya Plantskola och så småningom godsägare till Vretaholm. Plantskolan, enligt Svenska trädgårdar, 1939, störst i Norden, förökade årligen 200 000 fruktträd, 40 000 buskar, 10 000 alléträd och 75 000 rosor.

Huset byggt tidigt 1800-tal, vid början av 1900-talet bodde trädgårdsmästare Ohlsson

här. Men husets 15 minutes of fame kom den 19 december 1969 när

”Herkules och de rutiga polkagrisarna” i TVs adventskalender utspelades i byggnaden. Manus, regi Tage Danielsson.

Bild 34. GRENNA. Bergsgatan. – Kvarteret Två liljor 3, Bergsgatan 48: känt från TV.

Grand Hotel Ribbagården

Baron A. C. von Düben
Visitkortsfoto
Calla Sundbeck, Grenna

Bild 36. GRENNÄ. Ribbagården. Festsalen.

Heurlins bilder från 1910-talets Ribbagården visar vyer för de förbipasserande. 1923 öppnades Grand Hotel Ribbagården i samband med den stora Göteborgsutställningen. 1920-talets bilder är reklam för hotellet med interiörer som följer reklamen: "Grand Hotel Ribbagården är ett unicum i svensk bygd. Ett nästan veritabelt engelskt hem vilket blivit upplåtet som hotell."

Bild 37. Grenna. Ribbagården. Biljarden.

Referenser

Gustaf Heurlin

- Fotografen Gustaf Heurlin av Arne Sandström*
- Kort-nytt nr 2 2017*
- Gustaf Heurlins fotoarkiv på drygt 4600 bilder tidigare tillgängligt på Västergötlands museums hemsida, nu (juni 2017) otillgängligt pga flytt till Digitalt museum
- Svenska Dagbladets historiska arkiv
- Dagens Nyheters historiska arkiv

Gränna

- Ett sekel i Grännabygden av Tage Grennfelt
- Hus och Folk i Gränna av Håkan Joriksson och Mari Lundberg*
- Gränna, Kulturhistorisk utredning av Anders Franzén
- Callas Grenna, då och nu av Pelle Nyquist*
- Porträttgalleri från Småland, 1932
- Ett solvarv i Gränna utgivet av Gränna Hembygdsförening
- Privata mejl från Karl-Axel Skoglund och Mari Lundberg

Vykort

- Vykortets historia av Arne Sandström*

* Finns i museets shop under utställningen

Vykort och viktbiljetter ur Heurlins produktion

Maria Zielfelts bokhandel, Grenna

Runt 1915 finns ett femtiotal olika motiv utgivna av Zielfelts bokhandel med motiv från Gränna, Visingsö, Bunn och Ellen Keys Strand. Fröken Zielfelt beställde kort från flera producenter. De två adressidorna visar Axel Eliasson samt en Svenska Litografiska AB (Numera Esselte).

Heurlins konstförlag, Stockholm

Heurlin gav ut bilder på ett eget förlag en kortare tid i samband med sitt andra Sverigebesök 1907-08. Utgivningen omfattade flera serier med folkliv, stadsmotiv, naturbilder och tecknade vyer.

Svenskt folklif.

En serie på 47 bilder utgivna ca 1907 i Svensk nationalförening mot emigrations anda. Heurlin har tagit många av bilderna. Notera tvättbilderna!

Svenska Turistföreningen

1927 gav föreningen ut boxar med runt 50 vykort i A6-format från varje landskap ur föreningens stora fotosamling. Heurlin har bilder med från de flesta landskapen!

SJ Viktbiljetter

SJ hade vågar med myntinkast ca 1930-1970 på stationer som skrev ut viktbiljetter, ofta med STFs bilder!

Puss i Påsk i Congo

Ett udda – och idag fullständigt omöjligt vykort att publicera – är påskkortet ”Puss i Påsk i Congo”, ett av ett fåtal tecknade kort utgivna på Heurlins konstförlag, Stockholm 1907–1908 under Heurlins andra besök i Sverige.

Efter de senaste årens debatter om Tintin i Kongo på Kulturhuset, Makode Lindes tårta på Moderna Museet, Stina Wirséns barnboksfigur Lilla Hjärtat och Pippi Långstrumps pappas yrke är det tydligt att ”blackfaces” och andra sätt att framställa människor på stereotypa och förklenande sätt inte är acceptabla—ens om framställningen gjordes i ett helt annat samhällsklimat.

Kongostaten 1907–1908 var dessutom platsen för hänsynslös rovdrift där ett långt gånget folkmord hade reducerat befolkningen på 15–30 miljoner människor till hälften under perioden 1885 till 1908, den period som kung Leopold II av Belgien personligen ägde kolonin.

Vi har ändå valt att visa kortet som ett exempel på hur en man som uppenbarligen hade minutiös kontroll på hur vanligt folk levde och arbetade och la ner en hel del tid på att dokumentera det, kunde medverka till att översätta en svensk påsksed med det pussande paret och deras amor till tecknarens föreställning om Kongo.

Korten är inte signerade så vi vet inte vem som tecknat. Det skulle kunna vara Heurlin själv, med lärdomar från Chicago Art School, men kan lika gärna vara någon annan.